श्रीः

श्रीमते निगमान्तमहादेशिकाय नमः

श्रीमान् वेङ्कटनाथार्यः कवितार्किककेसरी।
वेदान्ताचार्यवर्यो मे सन्निधत्तां सदा हृदि॥

श्रीमत् प्रतिवादिभयङ्करार्यविरचिता

॥ श्रीमन्निगमान्तदेशिक सप्ततिरत्नमालिका ॥

This document has been prepared by*

Sunder Kidambi

with the blessings of

श्री रङ्गरामानुज महादेशिकन्

His Holiness *śrīmad āṇḍavan* of *śrīraṅgam*

*This was typeset using LaTeX and the **skt** font.

श्रीः

श्रीमते रामानुजाय नमः

श्रीमते निगमान्तमहादेशिकाय नमः

॥ श्रीमन्निगमान्तदेशिक सप्ततिरत्नमालिका ॥

श्रीमान् वेङ्कटनाथार्यः कवितार्किककेसरी।
वेदान्ताचार्यवर्यो मे सन्निधत्तां सदा हृदि॥

श्रीमत्त्रयीमकुटदेशिकपादपद्म-
भृङ्गायमाणवरदार्यदयैकपात्रम्।
तत्सूक्तिलेशविभवात्तसमस्ततत्त्वं
भक्त्या भजामि परवादिभयङ्करार्यम्॥

जीवनं जगतां जीयात् किमप्यपगतस्पृहम्।
स्वतन्त्रं सर्वतन्त्रेषु वेङ्कटेशाह्वयं महः॥ १ ॥

शोश्रूयमाणा यच्छब्दं कवितार्किककुञ्जराः।
स्वप्ने प्रसुस्रुवुर्नित्यं सिंहं कमपि तं भजे॥ २ ॥

श्रीमतां हरिदासानां पादरक्षावलम्बिना।
तेन वेङ्कटनाथेन सनाथास्सुखिनो वयम्॥ ३ ॥

वेदान्तदेशिकपदं यस्मै श्रीरङ्गशायिना।
दत्तं तस्मै नमस्कुर्मो वेङ्कटेशविपश्चिते॥ ४ ॥

दक्षिणोत्तरदेशीयसूक्त्या वरददेशिकः।
यस्मादजनि सोदर्यस्तस्मान्नान्या गतिर्मम॥ ५ ॥

ज्ञानं तु विनयो भक्तिस्सम्पत्तिर्वीतरागता।
आरोग्यं यस्य तस्यास्मि दासो वेदान्तसद्गुरोः॥ ६ ॥

यस्मिन्ननन्यसामान्या वेदान्ताचार्यता गुरौ।
यथा पुरुषता विष्णौ तस्मिन्न्यस्तभरोऽस्म्यहम्॥ ७ ॥

www.prapatti.com

सर्वतन्त्रस्वतन्त्रत्वाच्छास्त्रदीपप्रदानतः।
श्रीवेङ्कटाद्रिनाथोऽसौ साक्षाद्वेदान्तदेशिकः॥ ८ ॥

आविर्भूतिर्यस्य वंशादनर्घात्
वैश्वामित्राद्विष्णुघण्ठांशकस्य।
श्रीमान् सोऽयं सर्वतन्त्रस्वतन्त्रो
वक्ता व्याख्यासार्वभौमो विभाति॥ ९ ॥

भाद्रपदमासगतविष्णुविमलर्क्षे
वेङ्कटमहीध्रपतितीर्थदिनभूते।
प्रादुरभवज्जगति दैत्यरिपुघण्टा
हन्त! कवितार्किकमृगेन्द्रगुरुमूर्त्या॥ १० ॥

तमिमं श्रीमद्वेङ्कटनाथाचार्यं वदन्ति किल सन्तः।
श्रीवेङ्कटाद्रिनाथं सदसद्गुणराशियोगहानिभ्याम्॥ ११ ॥

श्रीभाष्यं विरचय्य संयमिवरो जित्वा स्वयं वादिनो
बाह्यांश्चापि कुदृष्टिकान् भुवि पुनर्भाष्यप्रतिष्ठाशया।
श्रीमद्वेङ्कटनाथदेशिकशिरोरत्नात्मनाऽऽविर्बभौ
इत्येवं च वदन्ति हन्त! कृतिनस्त्रैकालिकज्ञानिनः॥ १२ ॥

अवनायसतामसद्गुणप्रबलाटोपनिबर्हणाय च।
अपि वैष्णवधर्मवृद्धये जननं श्री निगमान्तसद्गुरोः॥ १३ ॥

यद्ययं हि कवितार्किकसिंहो नाभविष्यदिह भुव्यवतीर्णः।
तर्हि बाह्यकुदृगुद्धतपक्षैः मेदिनी परिवृता ह्यभविष्यत्॥ १४ ॥

वेङ्कटेश्वरविपश्चिति जाते निस्सपत्नमभवत् किल भाष्यम्।
तत्त्वमप्रतिहतं च तदासीद्येन मोक्षपदवी सुखलभ्या॥ १५ ॥

पुत्रोऽनन्तार्यसूरेः पुरुषसमगुणः पुण्डरीकाक्षयज्वः
पौत्रस्तोतारभिख्या श्रुतवरजननीगर्भवाराशिचन्द्रः।
विश्वामित्रान्ववायो वरदगुरुपिता वादिहंसांबुवाहात्
आचार्यादाप्तशास्त्रो वरदगुरुमतस्सर्वतन्त्रस्वतन्त्रः॥ १६ ॥

अनन्तसूरिसूनवेऽभिनन्द्यमानवैभवात्
दिगन्तवादिहंसजैत्रकालमेघदेशिकात्।
उपात्तसर्वशासनाय हन्त! वर्षविंशतौ
पुनःपुनर्नमस्क्रियास्तु वेङ्कटेशसूरये॥ १७॥

वेदान्ताचार्यवर्यो विदितबहुगुणो वीतरागाग्रयायी
विद्वान्विद्यानिषद्याविरचितविविधानेकदिव्यप्रबन्धः।
विष्णौ विष्ण्वाश्रितेषु प्रकटितविनयप्रेमशेषत्ववृत्तिः
विख्यातश्श्रेयसे स्याद्विषयजिदिह नो वेङ्कटाचार्यवर्यः॥ १८॥

यस्संस्कृतकवितायां प्रौढिम्नान्वेति कूरनाथसुतम्।
द्रामिडकवितामार्गे परकालं वाथ भक्तिसारं वा॥ १९॥

परश्शतं वापि परस्सहस्रं श्रीवेङ्कटाचार्यकृताः प्रबन्धाः।
तत्रालमेकः खलु भुक्तिमुक्त्योः कार्त्स्न्येन कस्तान् गणयेत्समस्तान्॥ २०॥

यदीयचरितं सतां सुचरितव्यवस्थापकं
यदीयवचनं परं सकलसंशयोन्मूलनम्।
यदीयकरुणा गतिस्सकलधर्मशून्यात्मनां
स नश्शरणमस्त्वसौ सकलतन्त्रनिर्वाहकः॥ २१॥

दान्तिश्शान्तिश्शुचित्वं विषयविजयिता धीरता निस्पृहत्वं
शेषत्वं श्रीशतद्दासजनविषयकं पारतन्त्र्यं च तत्र।
अक्षोभ्यत्वं पटुत्वं मृदुसमवशिता निर्भरत्वानसूये
यस्मिन्नाजानसिद्धं स खलु विजयते वेङ्कटाचार्यवर्यः॥ २२॥

कलये सततं करुणाजलधिं करुणाविषयं कमलाधिपतेः।
कलिवैरिशठारिवचोरसिकं कवितार्किककेसरिसूरिगुरुम्॥ २३॥

सरोभूतवेतालसारस्वतानां शठद्विट्कलिध्वंसिमुख्योदितानाम्।
अविच्छिन्नसत्संप्रदायार्थवेदी गुरुर्वेङ्कटेशो गुरूक्तिष्वतुल्यः॥ २४॥

युक्त्वा अलूक्षा अपि धर्मकामास्सम्मर्शिनो युक्तिसमन्विताश्च।
सद्ब्राह्मणा वेदशिरः प्रसिद्धाः श्रीवेङ्कटाचार्यमुखा हि नूनम्॥ २५॥

www.prapatti.com

जटावर्णचर्चाद्यनेकप्रकारत्रयीलक्षणोच्चारणे व्यासकल्पः।
तथा कल्पसूत्रप्रयोगाद्यभिज्ञो जयत्यन्वहं सर्वतन्त्रस्वतन्त्रः॥ २६ ॥

भरद्वाजशाण्डिल्यहारीतमुख्यस्मृतिस्तोमसूक्ष्मार्थनिर्णीतिदक्षः।
पुराणागमादिष्वसाधारणश्रीस्सुतो भाति लोकेष्वनन्तार्यसूरेः॥ २७ ॥

ज्योतिश्छन्दश्शब्दशास्त्रप्रवीणः काव्यश्रेणीनाटकालङ्कृतिज्ञः।
मीमांसायां ब्रह्मकर्मानुगायां स्रष्टा साक्षात्सर्वतन्त्रस्वतन्त्रः॥ २८ ॥

साङ्ख्ये योगे भाट्टतन्त्रे गुरूक्ते शैवे जैने शाङ्करे भास्करे च।
शास्त्रे बौद्धे यादवे गर्वितानां प्रत्याख्याता सर्वतन्त्रस्वतन्त्रः॥ २९ ॥

सर्वोज्जीवनचिन्तया घटकताभावेन दानात्कृति-
श्रेष्ठानां बहुशस्तदुद्धरणतस्त्रय्यन्तसंरक्षणात्।
श्रीमच्छ्रीशठकोपमुख्यदिविषन्नाथार्यरामानुजा-
चार्यान् अप्यनुयाति हन्त! निगमान्ताचार्यचूडामणिः॥ ३० ॥

इह रङ्गपतिप्रसादलब्धोभयवेदान्तधुरन्धरत्वकीर्तिः।
अपि तत्सहधर्मिणीकृपात्ताखिलतन्त्रप्रभुताक एष सूरिः॥ ३१ ॥

अखिलतन्त्रधुरन्धरता हरेस्त्वयि तु वेङ्कटनाथगुरौ स्थिता।
विधिशिवादिजनेष्वितरेषु वा क्वचिदपीह न सा परिदृश्यते॥ ३२ ॥

क्षमायां हि यस्योपमानं मुकुन्दः श्रुतौ तस्य तल्पो मतौ देवमन्त्री।
जये वैरिणां दैत्यसंहारकारी स जीयाच्चिरं सर्वतन्त्रस्वतन्त्रः॥ ३३ ॥

आचार्यत्वोपयुक्ता मुनिगणकथिता देशिकैस्स्वेन चोक्ताः
सर्वे भद्रा गुणास्स्युस्समुदितविभवास्सर्वतन्त्रस्वतन्त्रे।
शिष्यत्वे चोपयुक्ता अपि च गुणगणाः कूरनाथे यथा स्युः
नान्यत्राचार्यवर्गे कति च न हि गुणाः प्रायशस्तत्र दृष्टाः॥ ३४ ॥

यतिपतिसम्प्रदायपरिपोषकस्य सततं निगमान्तगुरोः
अतिपतितामृता सरसतागुणेन सुमनस्स्रजो मृदुतरा।

www.prapatti.com

अधिगतलक्षणा विमलसूक्तिरार्तिशमनी विपक्षमथनी
कलयतु नश्शुभानि भगवत्तदीययतिराजहर्षजननी॥ ३५॥

अपि च भवाहिदष्टपरिमूर्च्छितस्य भविनः प्रबोधनकरी
शमदमदोषभीतिभगवत्तदीयजनभक्तिमुक्तिजननी।
विषयपरत्वकोपमदमोहलोभ शठतादिदोषशमनी
भुवि सदृशीतरास्ति न हि सूक्तिरद्य निगमान्तदेशिकगिरः॥ ३६॥

कर्मविचिकित्सा वृत्तविचिकित्सा धर्मविचिकित्सा सर्वविचिकित्सा।
शाम्यति ह नूनं सर्वपुरुषाणां वेङ्कटविपश्चिद्वाग्विलसितेन॥ ३७॥

यदुक्तयो यतिपतितन्त्रदीपिकाः सलक्षणास्सरसतमास्सतां मताः।
समत्सरैरपि सततं परोक्षतः प्रशंसिताः परिकलयेत्स नः श्रियम्॥ ३८॥

वाणी यस्य द्रामिडी सांस्कृती च प्रायः प्राचामाशयानन्ववादीत्।
अर्वाचामप्यास वैयात्यमूलं जीयात् सोऽयं सर्वतन्त्रस्वतन्त्रः॥ ३९॥

यदीयकृतिषु क्षणं परिचितिस्सतां चातुरीं
तनोति बहुवत्सर श्रममनुस्तुतामन्यतः।
तमद्य यतिभूपति प्रथितसन्मतोद्धारकं
भजे कविकथारतद्विरदबृन्दकण्ठीरवम्॥ ४०॥

कविवादिकरिसिंहकृतिरत्नतिलकं
यतिराजवरसप्ततिमिमामनुदिनम्।
प्रवदन्ति परवादि तिमिरौघमिहिराः
त इमे हि यतिराजकरुणैकविषयाः॥ ४१॥

वेङ्कटेशविदुषा रचितानां ज्ञायते न गणनापि कृतीनाम्।
तत्र चापि न हि रङ्गपतिश्रीपादुकास्तुतिसहस्रसमाऽन्या॥ ४२॥

वेङ्कटेश्वरगुरुग्रथितं ये पादुकास्तुतिसहस्रमजस्रम्।
सार्थबोधमनुसन्दधते ते संयमीन्द्रमतसारविदस्स्युः॥ ४३॥

www.prapatti.com

अनन्यसाधारणचातुरी च काव्यादिषु ब्रह्मविदग्रणीत्वम्।
तथाष्टभाषाकवितापटुत्वं सङ्कल्पसूर्योदयदृश्यमस्य॥ ४४॥

दूषण्यादौ तार्किकाग्रेसरत्वं स्पष्टं श्रीमद्वेङ्कटेशस्य सूरेः।
अन्यालभ्या चातुरी पद्यगुम्भे सर्वज्ञत्वं तत्त्वमुक्ताकलापे॥ ४५॥

कलयतां कवितार्किककेसरि प्रकटितं शतदूषणिकां हृदि।
मशकवत्सुजयाः खलु मायिनः प्रणिपतन्ति परं पदयोर्मुहुः॥ ४६॥

अहह शङ्करयादवभास्करप्रथितदुर्मददुर्मतवादिनाम्।
कलकलः कवितार्किककेसरिप्रथितदूषणिकाश्रवणावधिः॥ ४७॥

सर्वार्थसिद्धिश्शतदूषणी च द्वे खेटशस्त्रे कथकाग्रगानाम्।
आद्येन तत्र क्रियते स्वरक्षा प्रत्यर्थिभङ्गः कलहेऽन्यतस्स्यात्॥ ४८॥

अत एव सर्वजगतां स गुरुर्यतिचक्रवर्तिमतदिग्द्विरदः।
कवितार्किकद्विरदपञ्चमुखो यत ऊर्जितं ह्यकृत भाष्यमिदम्॥ ४९॥

श्रुतिशीर्षदेशिकशिरोमणिना जनकेन येन हि सुशिक्षितधीः।
वरदो गुरुश्च यतिराजमतप्रतिवादिकोटिशतकोटिरभूत्॥ ५०॥

सर्वतन्त्रधूर्वहस्य वेङ्कटेशधीमतः
कुर्वतेऽवमाननां तु केचनाधुनोद्भवाः।
हन्त! हन्त! रामकृष्णदूषणाभिधायिनां
किन्नु चित्रमत्र चैद्यरावणानुसारिणाम्॥ ५१॥

अपि काममदलोभशठतादिरहिता
अपि नीतिधृतिशान्तिमतिदान्तिसहिताः।
यतिराजमतधुर्यपदपद्मविमुखाः
अवलोकनतिमाननुतिबाह्यविषयाः॥ ५२॥

विमतिरथवा तेषां युक्ता यतीश्वरजीवने
कविकथकपञ्चास्ये देवे सतां च धुरन्धरे।

www.prapatti.com

परिचितिरहो तन्माहात्म्यप्रकाशकतत्कृति-
ष्वपि लवमिता स्वप्नेप्येषां यतो न हि विद्यते॥ ५३ ॥

न द्रष्टारो वैभवस्यास्य साक्षात् नैवाभ्यासस्तत्कृतिष्वस्ति येषाम्।
येषां नित्यं मानसं साभ्यसूयं तेषां भक्तिस्स्यात् कथं वेङ्कटेशे॥ ५४ ॥

गुरौ वादिहंसाम्बुदाचार्यशिष्ये
जनाः भक्तिहीनाः यतीन्द्राप्रियास्स्युः।
यतीन्द्राप्रियाः विष्णुकारुण्यदूराः
कुतो मुक्तिवार्ता हि तादृग्विधानाम्॥ ५५ ॥

निश्श्रेयसं येऽभिलषन्ति तस्य मूलं कृपां चापि रमासखस्य।
दयां यतीन्द्रस्य च तैरवश्यं कार्या हि भक्तिः कविवादिसिंहे॥ ५६ ॥

सेवा विष्णोर्वैष्णवाराधनान्ता तद्वत्सेवा स्वामिनस्संयमीनाम्।
वेदान्ताचार्याङ्घ्रिपद्मार्चनान्ता यस्मादात्मा वेङ्कटेशस्य सूरेः॥ ५७ ॥

कर्माद्युपायाः इह केचन स्युः केचिच्च लक्ष्मीरमणाङ्घ्र्युपायाः।
श्रीमद्यतीन्द्रप्रियवेङ्कटेशगुर्वाङ्घ्र्युपाया वयमेव धन्याः॥ ५८ ॥

सशङ्खचक्र लाञ्छनस्सदूर्ध्वपुण्ड्रमण्डित-
स्सकण्ठलग्नसत्तुलस्यनर्घपद्ममालिकः।
सितान्तरीय सूत्तरीययज्ञसूत्रशोभितो
ममाविरस्तु मानसे गुरुस्स वेङ्कटेश्वरः॥ ५९ ॥

निगमान्तदेशिकपदाम्बुजद्वयं निरसूयवैष्णवजनप्रियं धनम्।
कुलदैवतं मम कुदृष्टिमस्तक क्षितिभृद्विभेदिकुलिशायुधायितम्॥ ६० ॥

महोत्पलायितपादयुगलं रतिप्रियेषुधिप्रतिरोधिसुजङ्घिकम्।
ककुत्समानसुजानुकमञ्चित स्फुरत्कटीविलसत्परिधानकम्॥ ६१ ॥

प्रशस्तनाभिकमुज्ज्वलवक्षसं प्रसन्नसस्मितसन्मुखपङ्कजम्।
मदीयहृत्कमलासनसंस्थितं भजामि वेङ्कटनाथविपश्चितम्॥ ६२ ॥

प्रबुद्धतामरसाभविलोचनं प्रसिद्धशिष्यजनैः परिवारितम्।
प्रबद्धरागतमं गुरुपादयोः प्रबुद्धचेतसमर्थसमर्थने॥ ६३॥

सरत्नकम्बल पीठपरिग्रहं समर्थमुत्थित संशयनोदने।
विरक्तसज्जनसङ्घशिरोमणिं भजामि वेङ्कटनाथविपश्चितम्॥ ६४॥

कवितार्किककलभव्रजकबलीकृतिसिंहं
    कमलापतिकरुणारसपरिवर्धितबोधम्।
यतिनायकपदपङ्कजयुगलीपरतन्त्रं
    भज मानस बुधवेङ्कटपतिदेशिकमनिशम्॥ ६५॥

यतिनृपतिपदकमलसकलविधबन्धुं
    कविशिखरिपतिनगरसुचिरकृतवासम्।
भज हृदय कविकथकहरिमपि च रङ्ग-
    क्षितिरमणचरणयुगसततकृतसेवम्॥ ६६॥

अतिमृदुलमनसमतिविपुलशुभनेत्रं
    अतिचतुरमधिकगुणयतिनृपतिभाष्ये।
उपकरणपरमनिशमपकरणशीले-
    ष्वपि कलय मम हृदय कविकथकसिंहम्॥ ६७॥

भो निगममौलियुगदेशिक! दयामृतसमुद्र! भगवन्!
    मामकमिदं वचनमद्य श्रृणुनाथ कवितार्किकहरे!।
सोहमतिखिन्नमिह वीक्ष्य जनमत्र भवदङ्घ्रिविमुखं
    त्वं च कुरु तावकपदाम्बुजयुगप्रवणमद्य कृपया॥ ६८॥

किं च मम मानसमिदं च समुदञ्चितमिहान्यविषये-
    ष्वञ्चति न जातु कविवादिकरिपञ्चमुख! तावकपदम्।
वञ्चनपरं शठमकिञ्चनजनप्रिय! सपञ्चशरजं
    चञ्चलमिदं पुनरचञ्चलतरं कुरु भवच्चरणयोः॥ ६९॥

श्रीवेङ्कटेशस्य गुरोः पदाब्जयोस्समर्पिता सप्ततिरत्नमालिका।
धृता सुधीभिर्हृदये विमत्सरैः पुष्णाति शोभां पुरुषार्थनिर्भराम्॥ ७०॥

www.prapatti.com

वेदान्ताचार्यसप्तत्या गुणवत्या परिष्कृताः।
वेदान्तवेद्यश्रीभाष्यकारकारुण्यगोचराः॥ ७१ ॥

वीतरागावशिष्टार्था वेदान्ताचार्यसप्ततिः।
वैष्णवैस्सादरं ग्राह्या विद्वद्भिर्वीतमत्सरैः॥ ७२ ॥

प्रतिवादिभयङ्करेण सा सुधिया सप्ततिरत्नमालिका।
निगमान्तगुरौ समर्पिता हृदये तद्भजतां स्वया धिया॥ ७३ ॥

॥ इति श्रीमन्निगमान्तदेशिक सप्ततिरत्नमालिका समाप्ता ॥

कवितार्किकसिंहाय कल्याणगुणशालिने।
श्रीमते वेङ्कटेशाय वेदान्तगुरवे नमः॥

www.prapatti.com